

Tjälning av nedströmsfilter i dammar med grov stenfyllning?

Några observationer och modelleringsresultat

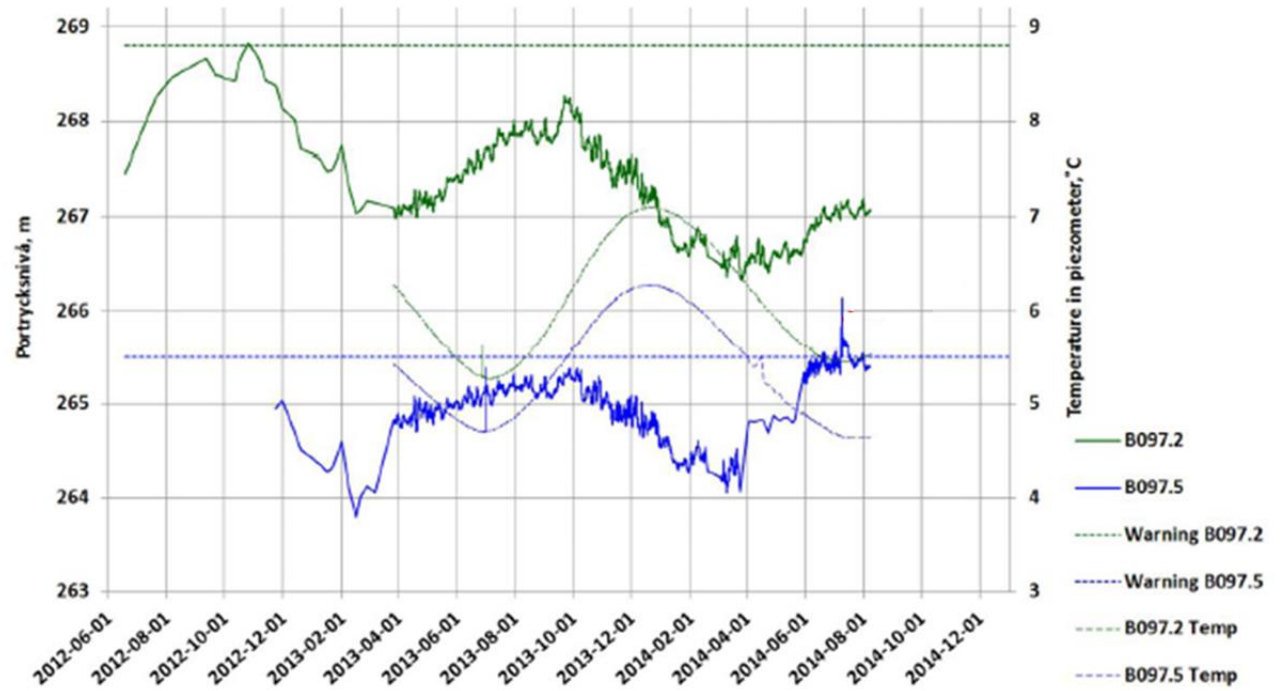
Carl-Oscar Nilsson, Uniper
Johan Sundin, HydroResearch

SwedCOLD temadag
2024-04-16

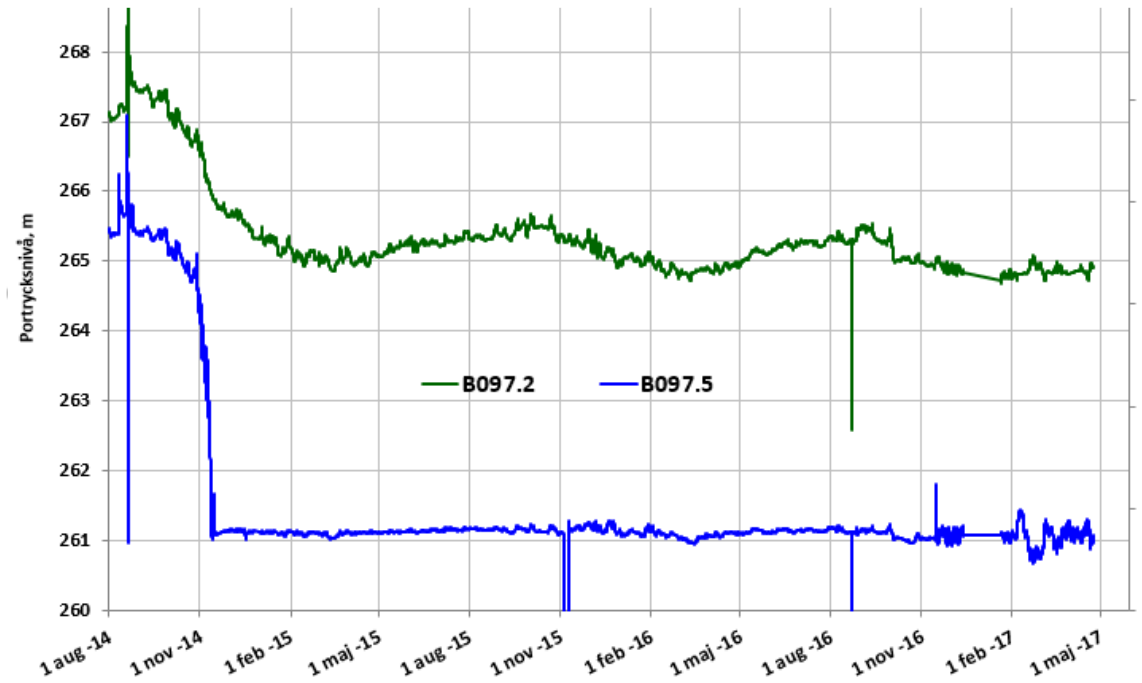
- Ca 300 m fyllningsdamm
- 23 m hög
- Dammtå av grov sten, ca 300–700 mm

- Årsvariationer (2012–2014)
- Högsta tryck kring oktober

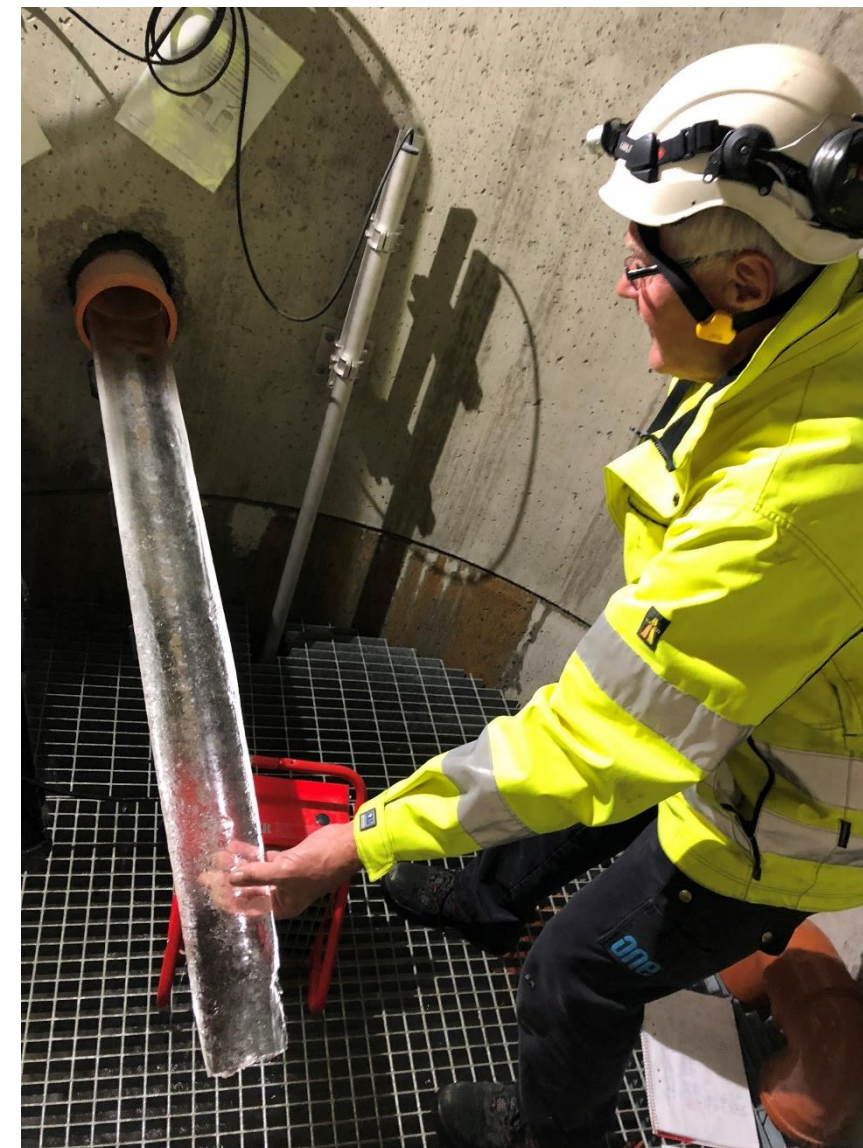

- Installation av dräner 2014–2016
- Fenomenet till stor del borta

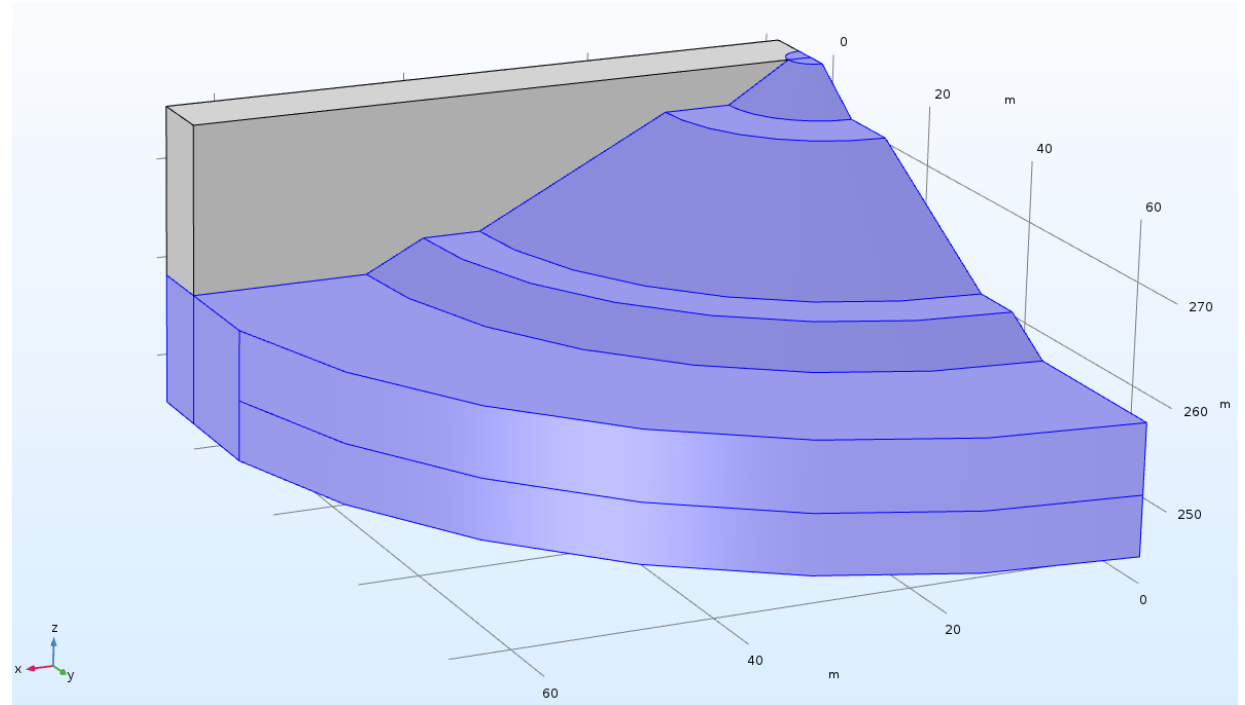

- Fiberoptisk kabel i gammal dränageledning
- Negativa temperaturer i februari–april
- Skyddat läge

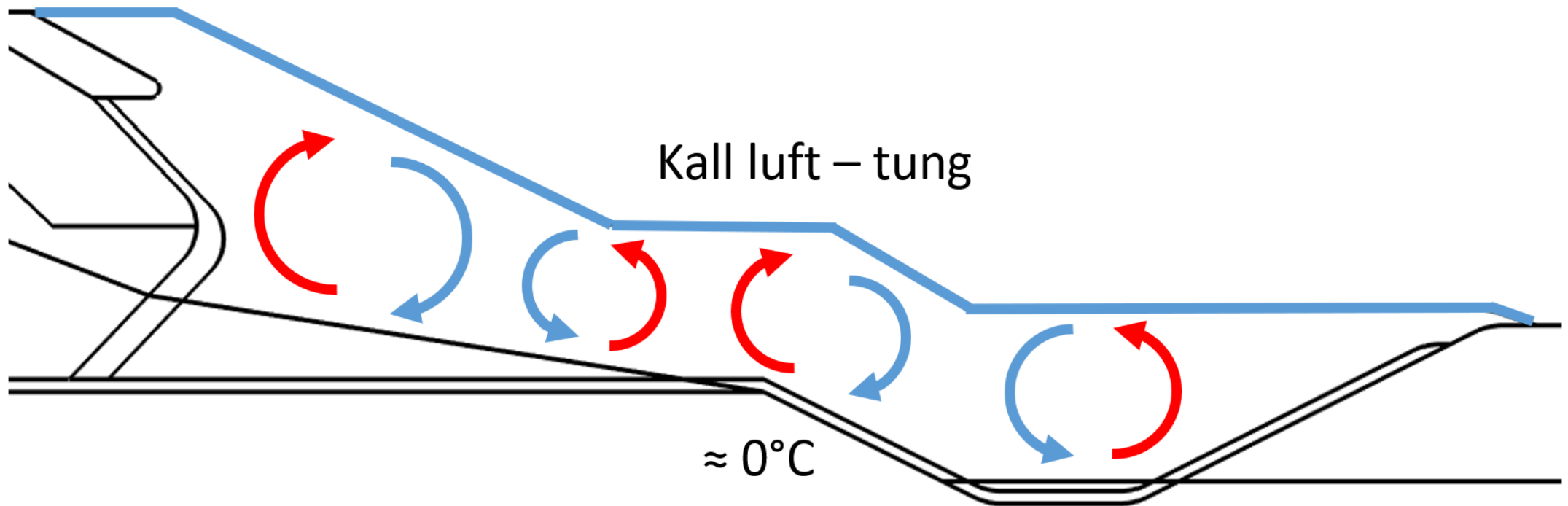

Foto: Frida Martinsson (2018-08-21)

- Inte enbart värmeledning (simulering)
- Inte luftströmning genom ledning (mätning)
- Inte strömmande vatten (under 0°C)

- Luftströmning i dammtå?
- Kall luft sjunker, varm luft stiger

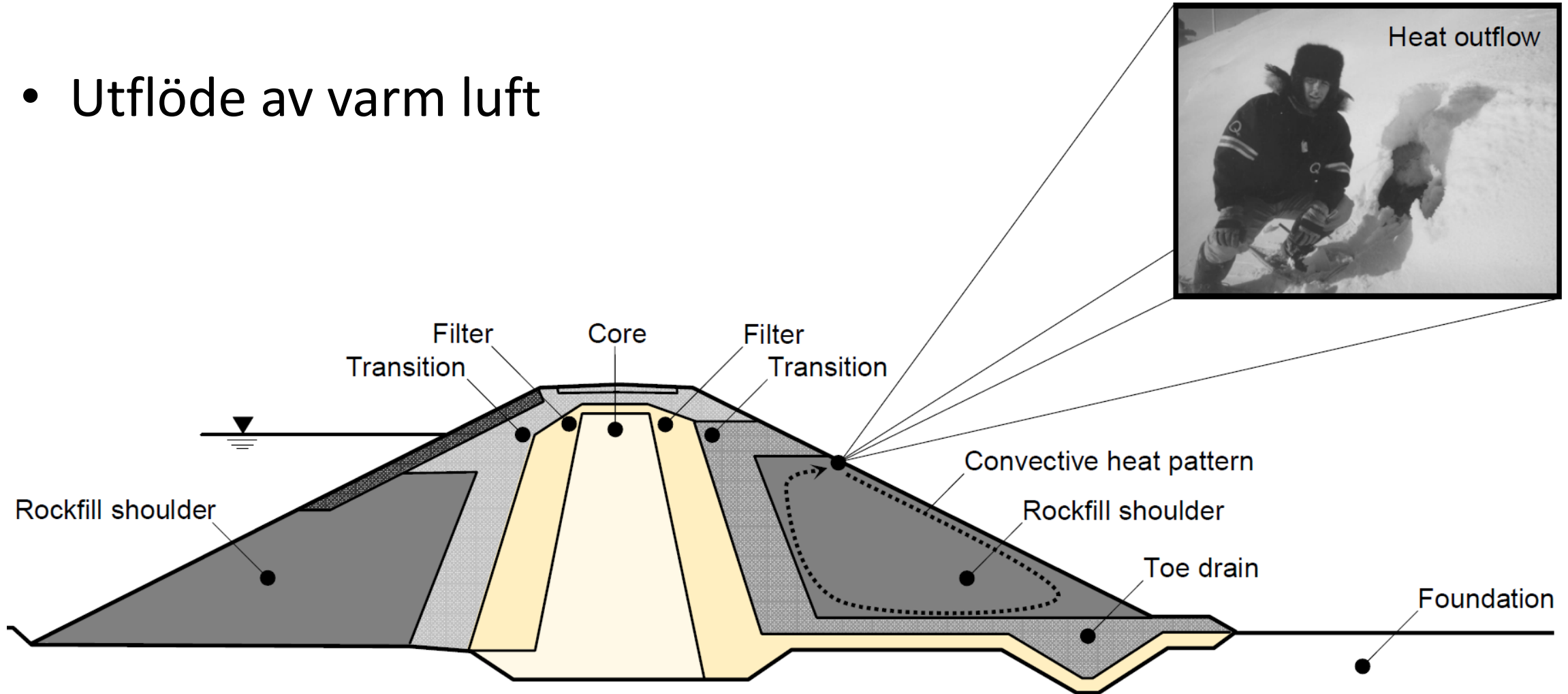
- Islins långt in i dammen

Foto: Pontus Sjödahl (2004)

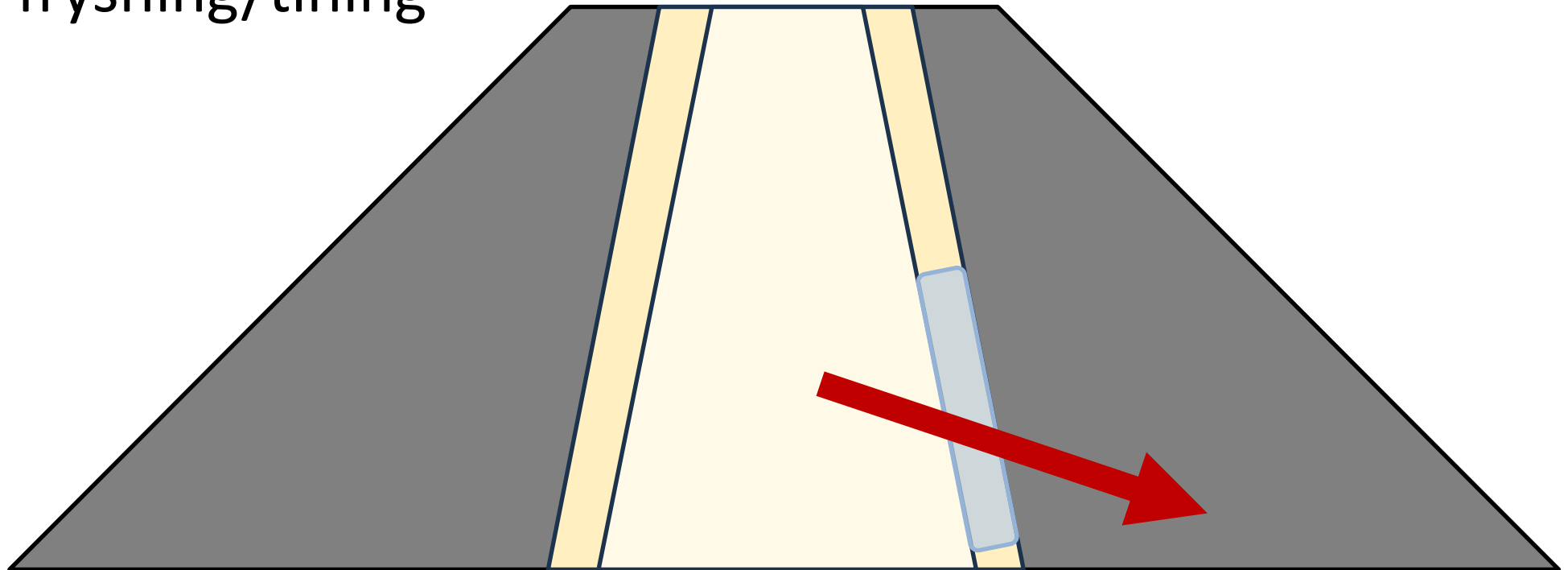

- Utflöde av varm luft

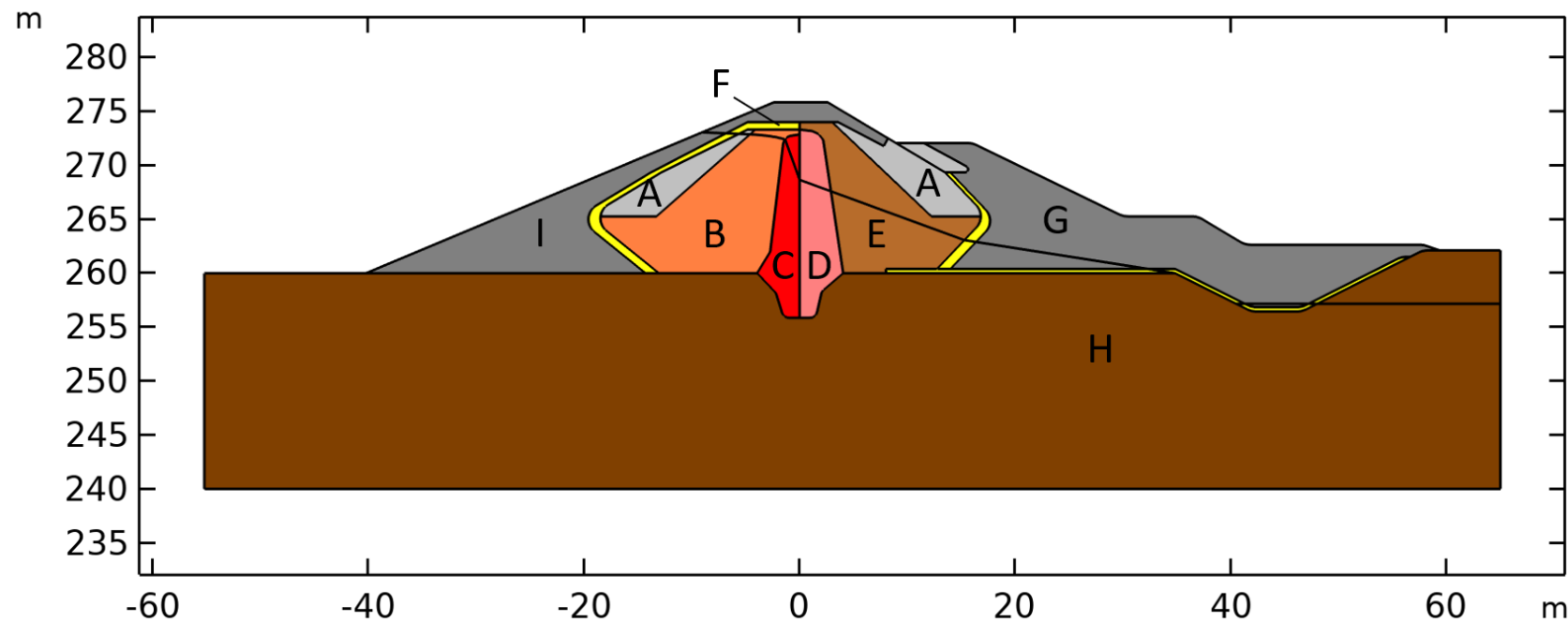

Lebeau & Konrad (2007) *60th Can. Geotech. Soc. Conf. & 8th Joint CGS/IAH-CNC Groundwater Conf.*

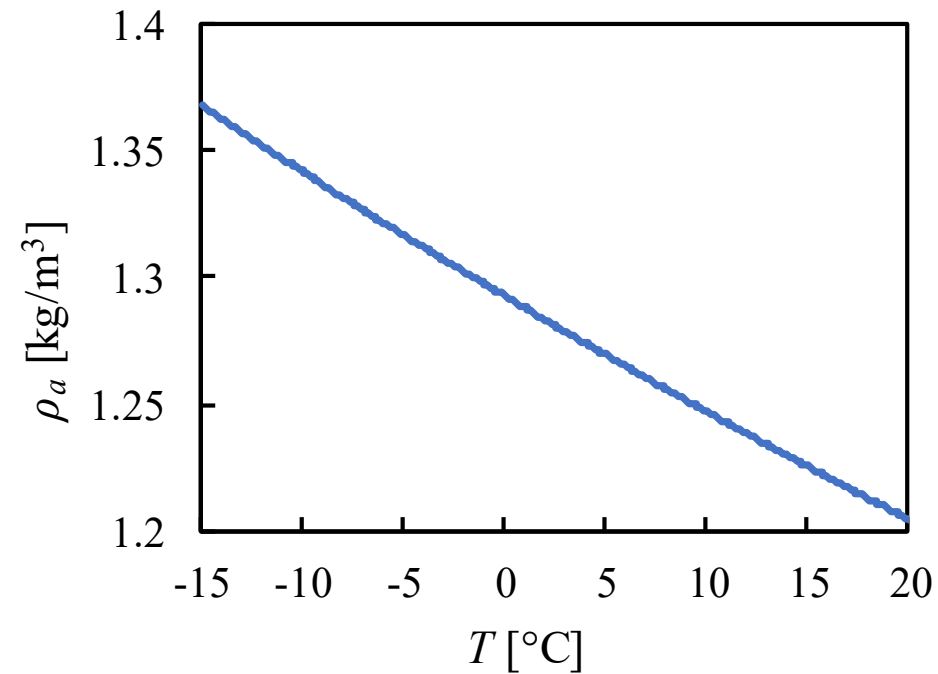
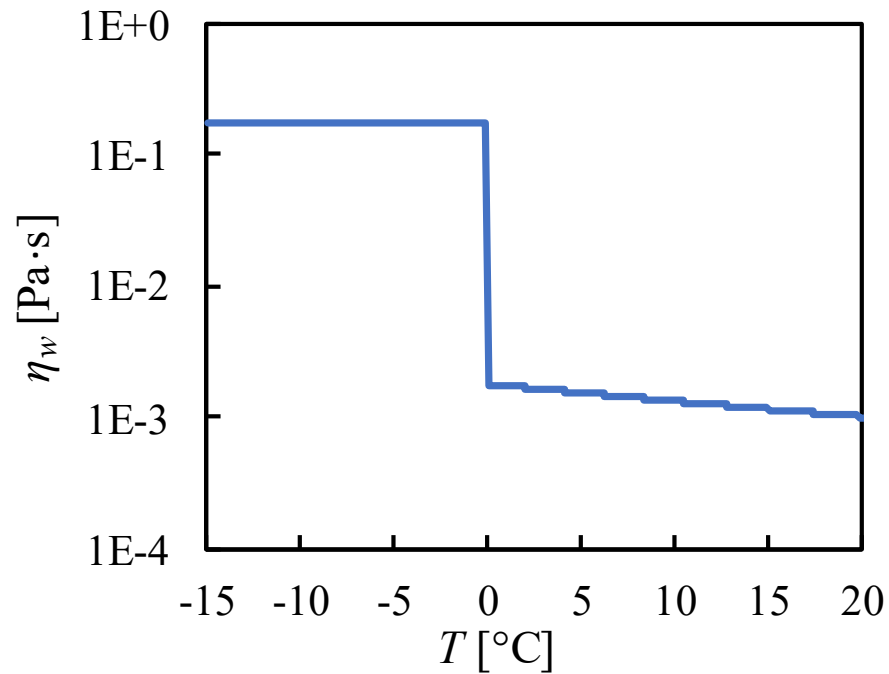
- Försämrad dränering av filter
- Högre tryckgradient
- Upprepad frysning/tining

- 2D FEM-modell
- Vattenmättad och torr del
- Värmeöverföringsekvation

- Vatten/is – omvandlingsvärme
- Is – vätska med hög viskositet
- Luft – ideala gaslagen

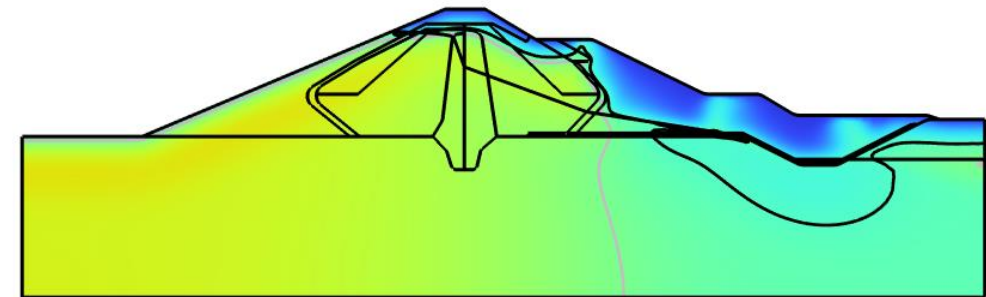
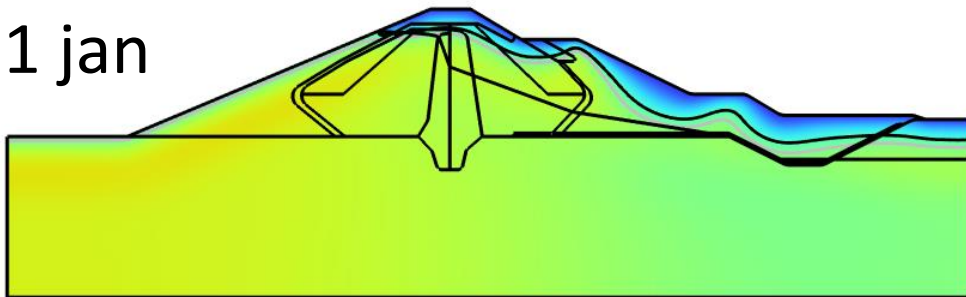

- Varierad permeabilitet i nedströmstån

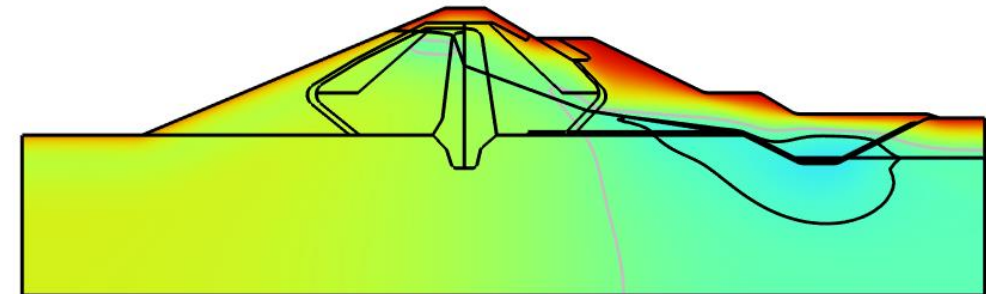
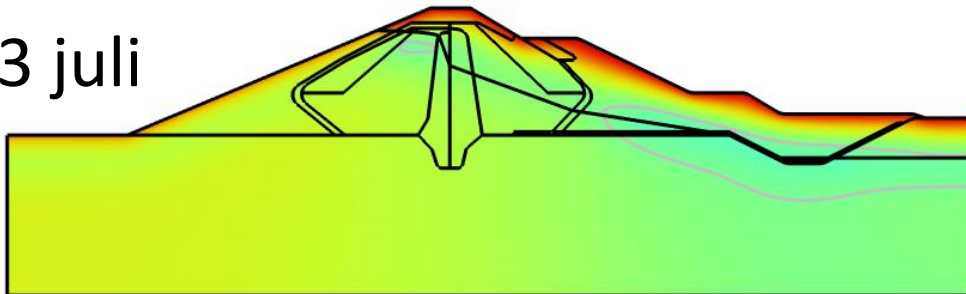
$$K_{DST} = 1 \cdot 10^{-7} \text{ m}^2$$

$$K_{DST} = 5 \cdot 10^{-7} \text{ m}^2$$

1 jan

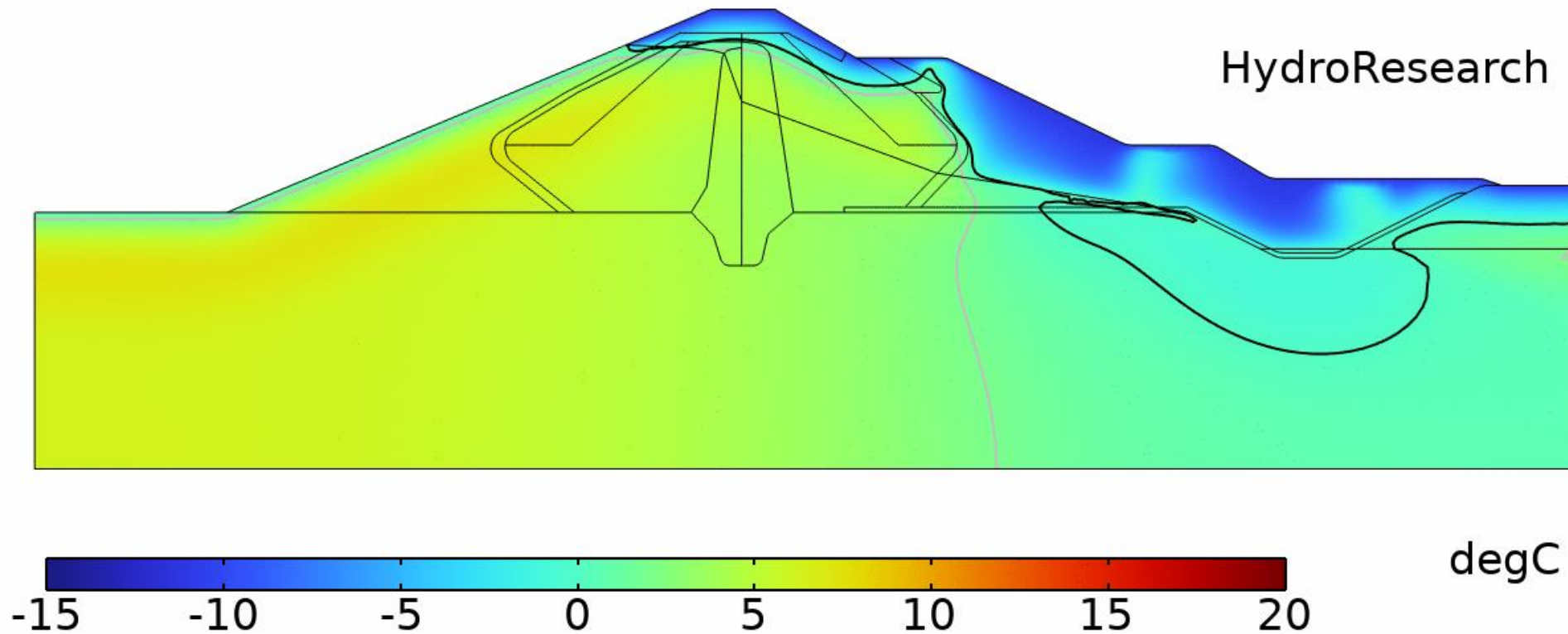
3 juli

degC

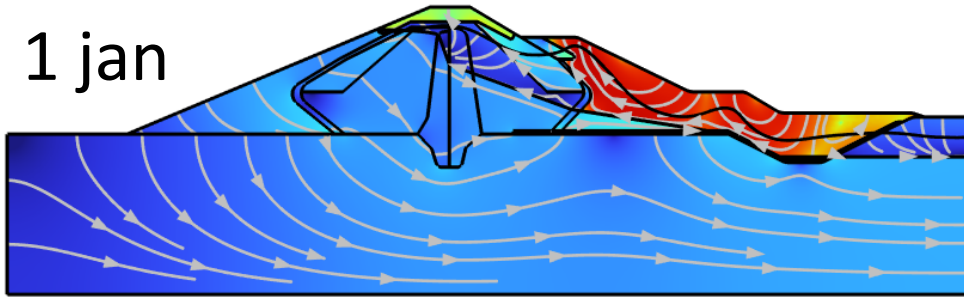
$$K_{DST} = 5 \cdot 10^{-7} \text{ m}^2$$

$\kappa_{DST} = 5E-7 \text{ m}^2$, $t = 28835 \text{ d}$ (0 d from 1 Jan 00:00 year 79)

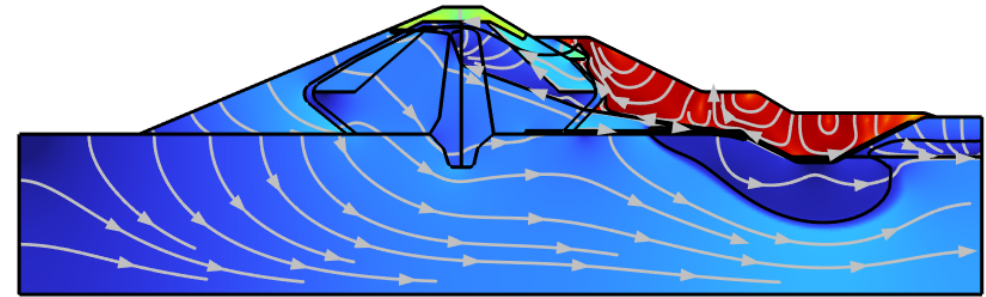

$$K_{DST} = 1 \cdot 10^{-7} \text{ m}^2$$

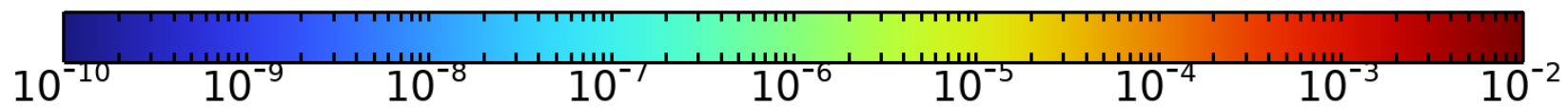
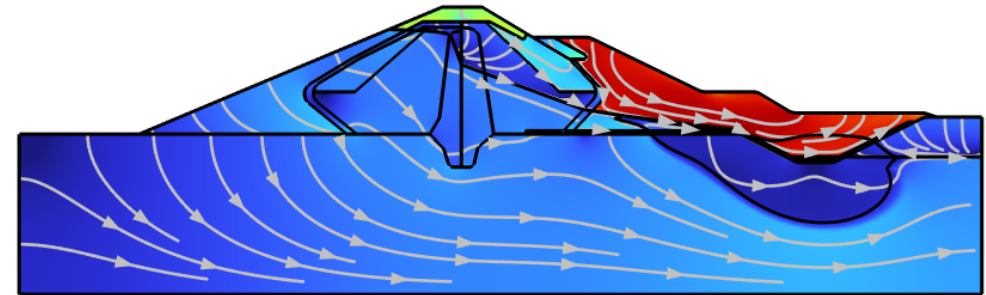
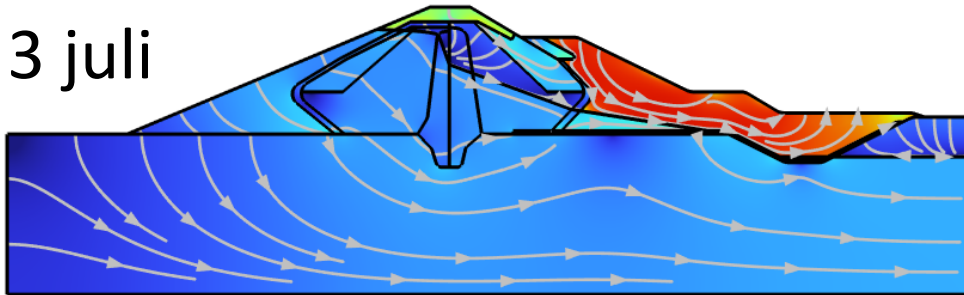
1 jan

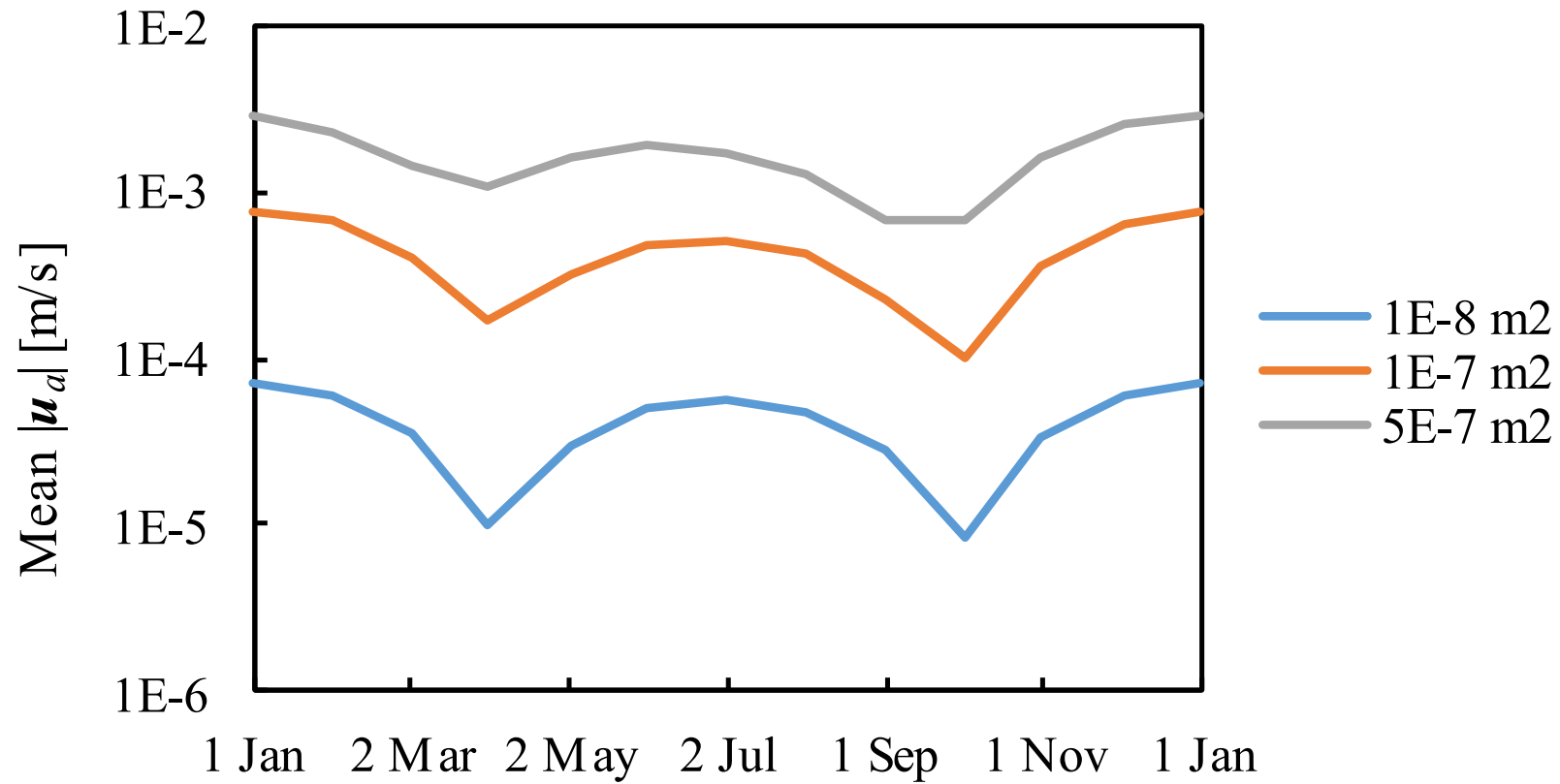
$$K_{DST} = 5 \cdot 10^{-7} \text{ m}^2$$

3 juli

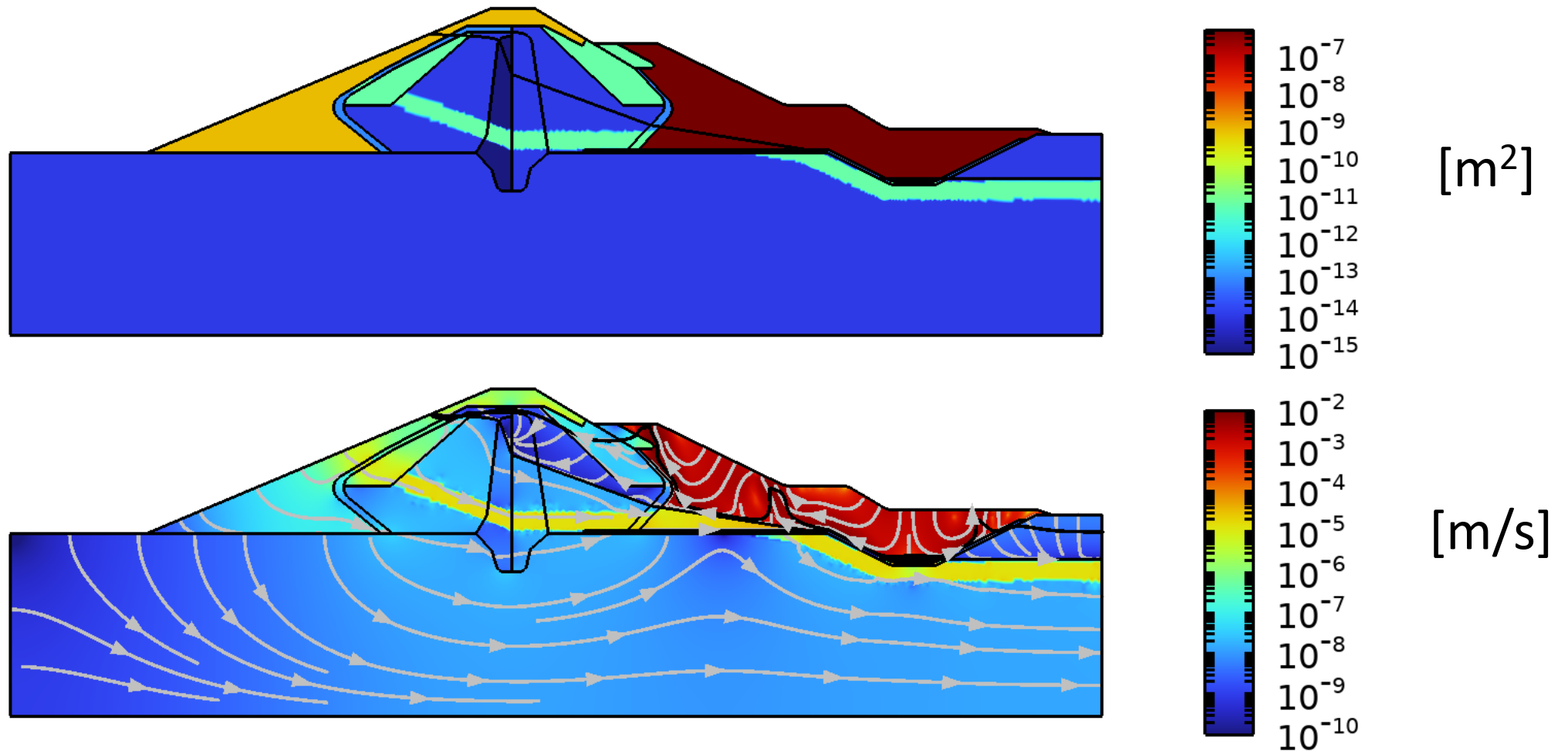
m/s

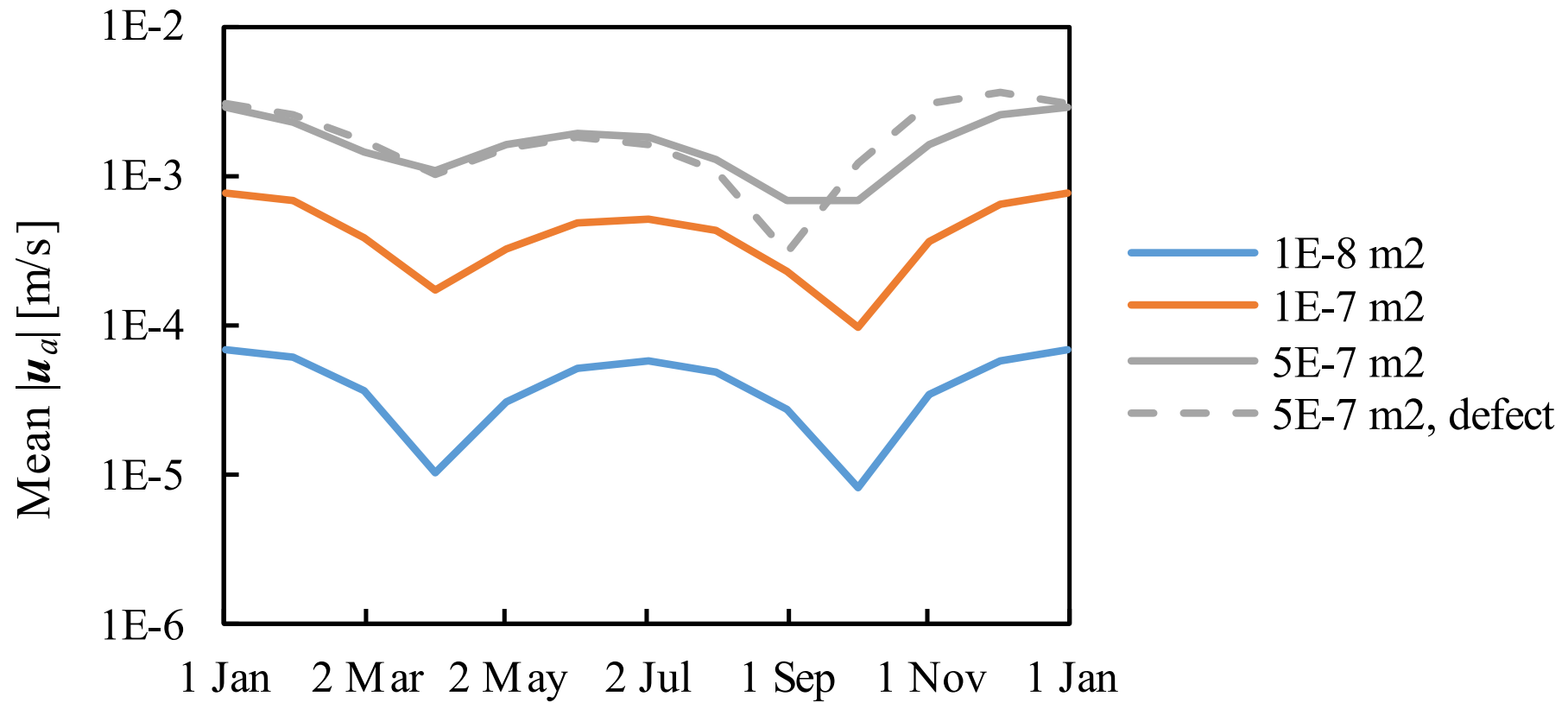

Dam med permeabel kanal

- $K_{DST} = 5 \cdot 10^{-7} \text{ m}^2$, $K_{channel} = 1 \cdot 10^{-11} \text{ m}^2$

- Naturlig konvektion i dammar med grov stenfyllning
- Tryckmätningar och islinser tyder på förekomst i svenska dammar
- Permafrost för $\kappa_{DST} = 5 \cdot 10^{-7} \text{ m}^2$
- Högsta medelhastighet under vintern
- Ändring av permafrost kan indikera läckage

- Indikation på ökning av permafrost över tid – dammsäkerhetsproblem?
- Brantare släntlutning
- Luftutflöde som indikation på avvikande vattenströmning
- Uppmätta temperaturprofiler i fyllning
- Påverkan från viskositetsändring

Frågor och kommentarer?